

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XV, 12

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

16. VII. 1968

DIALOG Z NAŠIMI KOMUNISTI

A. G.

Komunisti dialog katoličanom ali ponujajo ali odbijajo, kakor jim vleva taktika in skriti nameni. Zadnja leta ga ponujajo na debelo in ob vsakem stiku zagotavljajo, da je že dejstvo.

Na katoliški strani je nekaj zmede. Veliko odgovornosti zanjo imajo "progresistični" teologi in koeksistencialisti. Tako je večkrat prišlo do videza dialoga, do njegove zlorabe.

Mogoče si je predstavljati s komunisti samo polemiko in diskusijo na versko-moralni in filozofsko-socialni ravnini. Za dialog v ožjem pomenu manjkajo psihološki pogoji. V resnici pa ne morejo uspeti z marksisti niti razgovori na višjih teoretičnih ravninah, ker jih komunisti mešajo in vedno silijo v prakso: v sodelovanje z njimi, v razbijanje katoliških sil itd.

So pa okoliščine, v katerih je možen in dopusten dialog med štirimi očmi. Tak dialog za nas v emigraciji skoro ne pride v poštev; zgrešeno in brezplodno ga je iskati z obiskom domovine. Osebni dialog je naloga Slovencev doma; vplivajo lahko na zablodele rojake z zgledom in besedo. Mi jim moremo pomagati z nadnaravnimi sredstvi.

S komunističnim režimom, partijo in njenimi organizacijami za našo idejno-politično emigracijo ne more in ne sme biti nobenega dialoga. Edini odnos do njih je boj, odklanjanje, obsodba.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Teološki in filozofski odsek

Šesti kulturni večer v soboto 20. julija točno ob pol osmih, v mali dvorani Slovenske hiše

DIALOG Z NAŠIMI KOMUNISTI

Uvodni predavanji bosta imela gg. prof. Alojzij Geržinič in Milan Magister; večer bo vodil o. Alojzij Kukovica DJ.

ZA PETNAJSTO LETO

JUBILEJNA ZBIRKA Glasa za petnajsto leto naj opozori na prehojeno pot in na nekatere njene posebnosti. Ob začetku je bil list mišljen kot informativni in propagandni vestnik založbe in obveščevavec o prireditvah Slovenske kulturne akcije. Toda kmalu je čas terjal širše umevanje našega dela in potrebo po obveščanju o vseh kulturnih narodno odločilnih trenutkih med nami v emigraciji, v domovini in po svetu. List je postal periodik s poslanstvom posredovaveca pregledov in obvestil o vsem sodobnem trenju, ko se svet oblikuje in rojeva v svežosti in trenju idej, kakor se to v zgodovini doslej še ni dogajalo.

Ta trenja so med nami vedno in povsod prisotna! Kako jim služi GLAS, od časa do časa izzveni iz pisem, ki jih uredništvu naslavlja jo prijatelji in naročniki. Pogosto je poudarjena kvaliteta in zajemljivost prispevkov. Spet in spet nam omenjajo, da bi mnogi eseji, razprave ali kulturnopolitični pregledi spadali v revijo. Vendar moramo upoštevati okoliščine! Vsem nam je pri srcu redno izhajanje Meddobja. Iskreno se zavedamo: duh je sier voljan, toda „meso je slabo“, meso — materija se upira, vsak dan jo je treba premagovati v borbi z resničnimi, pa tudi neutemeljenimi preprekami. Eseji Fr. Dolinarja o Alešu Ušeničniku, Papežev esej o Jeločnikovi Antigoni 1968 in mnogi aktualni članki o naši narodni problematiki bi zaslužili širšo obravnavo na razsežnejših straneh revije, toda tudi Glasu ostaja še vedno nujna dolžnost biti v nenehnem in stalnem stiku z vso našo problematiko.

Pa še nekaj: Iz poročil iz domovine vemo, kaj o nas mislijo in kako na nas gledajo. Emigracija jim je trn v peti in storili bodo vse, da zatro zlasti njeno politično poslanstvo in odprli so že vse ventile in tokove, da bi nas razbili in razkrojili. Za doseg tega cilja se bodo posluževali vseh kanalov, vidnih in nevidnih. Marsikaj jim bo mogoče uspelo, nikdar pa jim ne bo uspelo zatreti svobodno izražanje misli, pohodili bodo mogoče marsikaj, uničili pa nas ne bodo, in to resnico

(Dalje na 3. str.)

CORREO
ARGENTINO
SUC. 4

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 4228

R. P. I. 953701

HANS URS VON BALTHASAR K NEKEMU DIALOGU

Francè Dolinar

Nemški sovesek k „Kmetiču iz Garrone“ nosi naslov „Kordula ali kadar gre zares“. Balthasarjeva razravnava z „neokatolicizmom“ je vštric Maritašovi obravnavi neomodernizma tudi glede na uspeh v beroči javnosti. Pred kratkim je v Einsiedelnu izšla druga izdaja (prva 1966) sešitka „Cordula oder der Ernstfall“; v drugi izdaji je letos izšel tudi francoski prevod „Cordula ou l'épreuve décisive“ pri Beauchesnu, ki je zanj avtor napisal poseben dodatek v pogovoru.

Duhovnik Hans Urs von Balthasar je izmed sodobnih vodilnih filozofov in teologov. Rojen je bil 1905 v Luzernu v Švici. Po študiju germanistike in filozofije je vstopil v družbo jezuitov, pa je iz nje 1950 izstopil. Teologijo je študiral v Lyonu in je bil udeležen v začetkih „nove teologije“. V duhu lyonske šole je tako globoko prodril v teologijo očetov, da danes velja za enega izmed prvih izvedencev v njej. V patrologiji se je uveljavil tudi kot literarni zgodovinar, ko je odkril delo Evagrija Pontskega (399) „Hierá“ in prvi komentar k Pseudo-Dioniziju, ki ga je napisal Janez iz Scythopolisa (532).

Balthasarjev literarni opus je 1965 obsegal 38 knjig in 151 razprav in esejev. Lok njegovega ustvarjanja se pme od mogočnih treh zvezkov temeljne „Apokalypse der deutschen Seele“ iz leta 1934–1938, celotne novodobne nemške duhovne zgodovine raz vidik eshatološke problematike v nemški literaturi (ljubljanški bravec jo more dobiti v Univerzitetni, kamor je prišla iz moje „zaplenjene“ knjižnice), vse do „teološke estetike“ „Herrlichkeit“, ki je prišla do poltretjega zvezka.

Prevajal je Origena, Ireneja Lyonskega, Gregorija Nishega, Augustina, Maksima Spoznavavca, izmed modernih pisateljev pa posebno Claudela in Bernanosa.

Poznavavcu imamentističnega utopizma v evropski duhovni zgodovini niso mogle uiti usodne hibe Teilharda de Chardina, ki ga je odklonil v svoji teologiji zgodovine „Das Ganze im Fragment“ (1963). Kot redko kak drug teolog je bil s svojim poznanjem „poslednjih reči“ v konceptu novodobnih političnih herezij usposobljen, da je pokazal na resnično vrednost dialoga, kakor ga te ponujajo, pa ga neke „nove teologije“, ki se po njegovi sodbi „asimptotično bližajo ateizmu“ tako hlastežno sprejemajo.

Nekateri kritiki so mu očitali sarkazem — gotovo odlo-mek, ki je tu priobčen, ni brez njega — vendar je Balthasar po pravici očitke odvrnil: „Mislim, da nas preroki in Pavel učijo v nekih primerih uporabljati ta stilni postopek kot eksaktni način obravnavanja problemov.“ Mogel bi navajati tudi tako poznane cerkvene očete, ki se stilnega postopka sarkazma tudi niso branili. Njih ravnanje je za kristjana odločilno, saj živi v istem eonu kot oni, med Učlovečenjem Kristusa in njegovim drugim prihodom k sodbi, v eonu, ki pozna samo ta dva mejnika, vmes pa samo kontinuiteto prvotnega in sedanjega krščanstva.

Hans Urs von Balthasar

KADAR SE SOL PONEUMI

Modrost bedaka je kup razvalin,
spoznanje norca je nerazumljivo čenčanje.
(Ben Sira 21, 18)

Dobro misleči komisar: Tovariš kristjan, bi mi mogel vendar enkrat za vselej reči popolnoma čisto resnico o tem: kaj je z vami kristjani? Kaj pravzaprav še hočete v našem svetu? V čem je vaša obrazložitev vaše biti? Kaj je vaša naloga?

Kristjan: Najprej smo tudi mi prav taki ljudje kot vsi drugi ljudje, ki z njimi sodelujemo pri grajenju prihodnosti.

“POGOVORI”

Društvo slovenskih bogoslovcev v Ljubljani ima lastno šapirografirano revijo Pogovori. Nedavno je izšla tretja številka. Med sodelavci te številke so tudi Edvard Kocbek, Stanko Canjkar in nadškof dr. Pogačnik.

— V starosti 91 let je umrl belgijsko-francoski slikar Kees van Dongen. Veljal je za slikarja „žensk“.

RAZSTAVA ARH. SULČIČA

Osrednje tajništvo za kulturne in socialne zadeve pri buenosaireški občini je arh. Viktorja Sulčiča povabilo, naj bi razstavil svoje argentinske pokrajinske akvarele. Razstava je bila slovesno odprta dne 17. julija, in je v prostorih bivšega občinskega sveta v ulici Perú 190.

— Društvo slovenskih izobražencev v Trtsu je imelo 17. junija občni zbor ter

Komisar: Glede prvega ti verjamem, glede drugega, upam, da je tako.

Kristjan: Mi smo namreč od prav najnovejšega časa „odprti svetu“, nekateri izmed nas so se celo zaresno „izpreobrnili k svetu“.

Komisar: Tole se mi zdi sumljivo farško čenčanje. Bilo bi pač še veliko lepše, če bi se vi, prav taki ljudje kot vsi drugi ljudje, izpreobrnil najprej tudi k človeka vredni eksistenci. Sicer pa k stvari! Zakaj ste še vedno kristjani?

Kristjan: Mi dandanes smo dorasli kristjani, mi mislimo in delujemo s svojo lastno npravno odgovornostjo.

Komisar: Tudi to upam, da je res, če se že izdajate za ljudi. Toda vi vendar verujete še kaj posebnega.

Kristjan: To ni tako važno, odločilna je beseda dobe, danes je poudarek na ljubezni do bližnjega. Kdor ljubi bližnjega, ljubi Boga.

Komisar: Če bi seveda bival. Toda, ker ga ni, ga pač ne ljubite.

Kristjan: Mi ga ljubimo vključno, nepredmetno.

Komisar: Tako, tako, vaša vera torej nima predmeta. Napredujemo. Zadeva se jasni.

Kristjan: Tako preprosta seveda nikakor ni. Mi verujemo v Kristusa.

Komisar: Sem že slišal zanj. Toda zgodovinsko vemo pre-kleto malo o njem.

Kristjan: Se skladam. Praktično ničesar. Zato pa mi verujemo manj v zgodovinskega Kristusa kot v Kristusa kerigme.

Komisar: Kakšna beseda je pa to? Kitajska?

Kristjan: Grška. Pomeni razglas po glasniku, oznanilo. Mi se čutimo zadete od besede-dogodka verskega oznanila.

Komisar: Kaj pa to oznanilo obsega?

Kristjan: Odvisno je od tega, kako je človek od njega zadet. Komu more oznaniti odpuščenje grehov. Tako je vsekakor doživljala prvotna občina. K takemu doživetju so jo vzpodbujali dogodki ob historičnem Jezusu, ki o njem seveda ne vemo dovolj, da bi bili gotovi, da je... .

Komisar: In vi rečete temu izpreobrnenje k svetu. Ostali ste slej ko prej isti mračnjaki. In s takim spremazanim čekanjem hočete sodelovati pri grajenju sveta.

Kristjan: (zaigra svoj zadnji adut): Mi imamo vendar Teilharda de Chardina. Na Poljskem ima silno velik vpliv.

Komisar: Ga imamo mi že sami od sebe. Ga nam ni treba dobiti šele od vas. Toda lepo, da ste končno prišli tako daleč, nazadnje le prišli tako daleč. Znebite se samo še mistične brklarije, ki nima nič opraviti z znanostjo, potem bi mogli skupaj razpravljati o evoluciji. Za druge zgodbe mi ni mar! Sicer pa, ako vi sami o njih tako malo veste, niste več nevarni. Prihranili ste nam tako krogle. Toda v Sibiriji imamo zelo koristna taborišča. Tam bi mogli vi dokazovati svojo ljubezen do ljudi in pošteno sodelovati pri razvoju. Tako bi več naredili kot na svojih nemških katedrah.

Kristjan (nekoliko razočaran): Vi podcenjujete eshatološko dinamiko krščanstva. Mi pripravljamo kraljestvo božje, ki prihaja. Mi smo prava svetovna revolucija. Egalité, liberté, fraternité: to je po izvoru naša last.

Komisar: Žal so morali drugi biti bitke za vas. Po zmagi se ni težko pridružiti. Vaše krščanstvo ni vredno enega naboja.

Kristjan: Saj vi ste naš, eden izmed nas. Vem, kdo ste! Vi delate v dobri veri! Vi ste anonimni kristjan.

Komisar: Ne bodi predrzen, mladič. Tudi jaz vem sedaj zadosti. Vi ste likvidirali sami sebe. Tako pa nam prihranili preganjanje. Si opravil, pojdi!

so bili v odbor izvoljeni: prof. Jože Petelin, Julka Štancer, Marcel Petkovšek, dr. Martin Jevnikar in Marija Bajc.

— Po smrti pastorja Martin Luthra Kinga se je povečalo zanimanje za njegove knjige. Trenutno je na svetovnem trgu največ povpraševanja za njegovo knjigo „Kam gre naša pot?“. Delo je izšlo v številnih prevodih. Avtor ne obravnava samo rasizma, marveč govori o vseh vprašanih sedanosti, za izhodišče pa si vzame dogodke v ZD.

Dokler je bil v domovini tako surov pritisk, da so grozote prihajale tudi v tuje časopisje, dokler tisočerih in tisočerih grobov na skritih krajih na debelo ni prekril mah in gozdna trava, dotlej so se vsi, ki so se ob zmagi komunizma umaknili, s ponosom imenovali politični emigranti. Čutili so, da je v tej oznaki obsežno vse tisto, kar so trpeli in za kar so z vsem prepričanjem stali. Taboriščna leta so bila trda preizkušnja, toda le malo se jih je vrnilo kljub pritisku, ki so ga nekateri taboriščni komandanti poskušali izvajati.

Ko je doma zapihala odjuga in so v gospodarski polomiji začeli ceniti vrednost deviz in tiste, ki so jih imeli, so se pokazali tudi prvi premiki v emigraciji. Pričeli so se v posameznikih, pa nato šli globlje in globlje. Čas namreč, ki ga „otroci tega sveta“ znajo mnogo boljše izrabljati kakor „otroci luči“, je prinesel svoje. S spretnim manevriranjem gesel tudi z vatikanskega koncila, so nekateri prišli do prepričanja, da je novi čas nov do korenin in da je hudo, krivično in krvavo v preteklosti treba izbrisati, če hočemo kdaj z nasprotniki priti do dialoga. Probleme, ki so mučni, je treba dati na zadnje police in jih zagrniti, treba je iskati kulturne stike in se ne ubadati z mislijo, da bi jih nasprotnik znal izrabljati. Ne se spotikati ob drobtinah krivic. Jutri bodo že manjše, pojutrajšnje še manjše. V to filozofijo je šel čeden del duhovne in svetne gosposke v politični emigraciji in ta filozofija nas je pripeljala do vprašanja, ki ga nekateri že zastavljajo: Smo politična emigracija ali izseljenci? Mnogi bi bili radi le zadnje.

So stvari, ki jih ni mogoče spremeniti, čeprav jih sami hočemo. Politična emigracija ne more spremeniti vzroka našega bivanja izven domovine, pa naj poskuša, kakor hoče. Dejstvo velikega slovenskega „izhoda“ z rodne zemlje je v zgodovini zapisano in kdor se temu dejstvu danes hoče ogniti, udarja nase samo pečat duhovne revščine. Naj bo ta revščina skrita pod ta ali oni plašč, naj bo ta plašč na zunaj še tako bogat, skrit, pod ne vem kakšno filozofijo, če odlučimo vse, revščino vidimo in je strašno boleča. Smo ameriški, kanadski, argentinski in ne vem še kakšni državljani, toda začetek naš je v letu 1945 in v zmagi komunizma, ne ob kruhu in ne ob želji, iti v svet.

Če političen emigrant danes ne želi biti več, kar je, tudi izseljenec ni. Je samo naplavina, ki jo prenašajo tokovi in je brez prave cene tudi za domovino. Je kakor naselji brod, ki je pred dobrim desetletjem imel razvita še vsa jadra, pa jih je zvižal, drugega za drugim, ker je verjel v nove čase in v novo govorenje režimskih ljudi doma. Izjave teh eksponentov, lepi glasovi Izseljeniške Maticе, iskanje stikov, upanje na politične čudeže doma, to je zvililo jadra mnogim. Že zdaj se kaže, kako naivni so bili vsi, ki so verjeli v vsak vetrič odjuge.

Kdor danes zasleduje dogajanje na Koroškem in prefinjeno vrivanje idej, ki razkrajajo trdno slovensko skupnost, lahko vidi, kam more priti slovenska politična emigracija, ki ne ve več, kaj hoče in kaj naj predstavlja. Ne bomo spremenili sveta, smo pa lahko ena luč več, v katero bo svobodni svet vsaj včasih pogledal. V take, kot smo, ko ne vemo več, kaj smo, nihče niti oči ne bo uprl. Le počemu?

Duhovnega bogastva, načelnosti, trdnosti in volje ne dajejo samo šole, niti doktorski naslovi. Kdor ne preiščuje, kdor ne meditira, kdor svoje vesti noče vskladiti z dejstvi, ki jih vidi po triindvajsetletni komunistični vladni doma, mu ni pomoči. Za te ljudi, naj nekoč leže v zemlji v Rimu, Trstu, na ameriških, kanadskih ali argentinskih tleh, more biti samo en epitaf: Duhovno so umrli že davno prej, preden smo jih telesno pokopali. Bili so le sence tistega, kar so nekoč res bili.

Ne moremo spremeniti dejstva, zakaj smo zunaj domovine, razen, če zanjamo velik del naše preteklosti in naše stališče v njej. Če pomislimo, da nas ločita le še dva meseca do petindvajsetletnice Turjaka, od žalostnega dneva, ko so pri Velikih Laščah s strojnici pokosili štiriinšestdeset ujetih vaških stražarjev, ko so na turjaškem gradu ubili vse ranjene, ko so v Mozlju z grčarskimi četniki in drugimi ustrelil dva duhovnika, se mi zdi, da vsako poskušanje, zlomiti hrbet politični emigraciji med nami samimi, diši po izdajstvu.

Velika tragika slovenske politične emigracije je v tem, da nima koncepta, na katerem bi vztrajala, koncepta, ki bi ne bil tako širok, da bi se razlil v nemogočnost in tudi ne tako ozkega, da bi spustil doberšen del tistega, za kar smo nekoč stali. Zanesenjaštvo, sanje, da se bo zgodil doma političen čudež, da je treba z dialogi, s kulturnimi in ne vem še kakšnimi stiki, imeti doma malce odprta stranska vrata, je prav tako nevarno kakor z zaprtimi očmi pred problemi duhovno izdihniti. Dokler ni dobre in iskrene volje pri tistih, ki doma urejajo življenje, dokler se duhovna rast in duhovni upori še vedno duše, kjer ima nauk o brezboštvi pravico biti povsod, Cerkev pa samo za zidom, dotlej slovenska politična emigracija ne more preklicati svojega poslanstva, če noče obenem preklicati tudi svoje načelnosti.

Mislím, da bi bil čas, ko bi politična slovenska emigracija precenila svoje sile, ustvarila edinstvo v načelnih pogledih, o drugih pa znala dostojno razglablјati. Mislím, da je čas, da bi ta politična emigracija pokazala toliko ponosa, da govori z nasprotnikom, ki hoče govoriti, na glavnih vratih, ne na skrivaj na stranskih. In da govori z jezikom, ki ne pušča dvomov, sumničenj in načelnega umikanja.

Samo taka politična emigracija more narediti vtis pri tujcu in doma. Kramarija vanjo ne spada.

Karel Mauser
(Ameriška domovina, 28. jun.)

Pred kratkim se je pojavila v tržaških knjigarnah nova pesniška zbirka Stanka Janežiča Tihe stopinje. Knjiga je izšla pri tržaški založbi „Tabor“ in jo je natisnila tiskarna Graphis. Ilustracije in oprema so delo Avreljia Lukežiča. Knjiga šteje okrog sto strani in obsega nekaj nad petdeset pesmi. Razdeljene so v cikluse: Po gozdu, Na goro, Skozi noč in Do jutra.

„MANIFEST V 2000 BESEDAH“

Čehi in Slovaki so 26. junija tudi iz glavnih dnevnikov izvedeli za obstoj „Manifesta v dvatisoč besedah“, ker je politbiro časnikom ukazal, da ta pojav volje po svobodi napadejo. Manifest je napisal znani pisatelj Ludvik Vaculik, podpisalo pa ga je nad sedemdeset profesorjev, zdravnikov, pisateljev, pa tudi delavcev. Manifest terja, da se nadaljuje z liberalizacijo in demokratizacijo javnega življenja v ČSR. „Prebivavstvo naše dežele je vznemirjeno, ker se je novi kurz ustavil. Nezadovoljstvo je obrnjeno zlasti zoper poskuse tujih sil, vmešavati se v naše notranje zadeve. Moremo zagotoviti naši vladi, da smo pripravljene braniti jo, v skrajnem primeru tudi z orožjem, toda pod pogojem, da izvrši nalogo, ki smo jo ji zaupali“. Manifest je objavil tudi tednik Kulturni život v Bratislavi. Zadeva je prišla 27. junija pred parlament, kjer je general Samuel Kodaj, zagrizen novotnijanec, obdolžil Vaculika, da organizira protirevolucionarno zaroto.

„OHLAPNA IGRICA“

Na ljubljanski televiziji so letos ponovili igrico Leopolda Suhodolčana „Človek, ki je bil“. Delo je dejansko huda obsodba sedanjega sistema v Sloveniji. Kritika je morala priznati, da sloni uspeh uprizoritve na „najbrž aktualni angažiranosti“. Bajje je ta angažiranost usmerjena v ost zoper birokratski družbeni in politični mehanizem, ki danes vlada v Sloveniji. Sistem danes zmelje človeka v kolesju nedoločljivega in brezobzirnega povprečja; melje nenehoma in ljudi drobí prav zato, ker se iz tega povprečja ne znajo izkupati. Uradni kritik dela Jože Snój je skušal uprizoritev zožiti na nepomembnost vsakdanje prigode, ki da je doma povsod in ne samo v nekem okolju v Sloveniji. Avtorju celo očita, da se je ponižal na plitko žurnalistično dnevničarstvo, kar da je bilo delu v škodo. Vloge so bile v rokah članov Drame.

— France Forstnerič je izdal pri državni založbi v Ljubljani pesniško zbirko Dolgo poletje. Zbirka je razdeljena v cikluse: Pohod besed, Drava, Zgodnja maša, Na paši in Selitev gozdov.

ZA PETNAJSTO LETO... (Dalje s 1. str.)

naj po petnajstih letih GLASA izpriča tudi naša J U B I L E J N A ZBIRKA.

Darovali so: X. Y., Buenos Aires, 12.500 pesov; č. g. dr. Filip Žakelj, Adrogué, 2.000 pesov; g. Božidar Fink, Ramos Mejía, 2.000 pesov; g. Marko Kremžar, Hurlingham, 2.000 pesov, gđč. Neda Fink, Castelar, 2.000 pesov; gđč. Marta Fink, Castelar, 2.000 pesov.

Vsem iskrena hvala!

V vrsti treh večerov, namenjenih vprašanjem o dialogu, je bil večer 6. julija posvečen odnosom med nami v zdomski skupnosti. Tudi ta večer je vodil v imenu teološkega in filozofskega odseka kot koordinator p. *Alojzij Kukulovica DJ*, kot relatorja pa sta nastopila *Božidar Fink* in dr. *Vinko Brumen*.

V prvem referatu je bil nakazan poskus etične kvalifikacije dialoga, ki ni nič drugega kot naravnava k takim medčloveškim odnosom, kot jih terjajo zahteve spoštovanja človeške osebnosti, ob spoštovanju današnjih danosti v vsem javnem življenju. Za dialog med nami so nam dane institucije, ki jim je že splošno za vse prodročje vesti treba priznavati večji pomen. Nato je relator po zavrnitvi formalističnega pojmovanja dialoga razvil nekaj misli o tem, kaj nalaga duh dialoga, kaj odklanja, in kaj ni nasprotno temu duhu, čeprav je zunanje izven razgovora.

Drugi referat je pokazal na vprašanja v raznih odsekih življenja skupnosti. Ob ugotovitvi, da je avtokratsko pojmovanje vodstva na vseh področjih vedno bolj stvar preteklosti, je relator osvetlil odnose, kot se med nami opažajo med cerkvenimi predstojniki in versko srenjo, med političnimi dejavniki, med kulturnimi ustvarjalci samimi, med njimi in njihovimi kritiki in uživanci. Dalje je razvijal misli o dialogu v našem organizacijskem področju nato pa v odnosih med generacijami ter ob vsem pokazal, kako je treba preusmeriti ravnanja. Dotaknil se je tudi vprašanj narodnosti in modernosti.

V diskusiji z občinstvom, ki je bilo tokrat izredno številno, so se odprla mnoga vprašanja načelnega in praktičnega značaja. Živahnost v intervencijah občinstva pa je pokazala na veliko aktualnost predmeta in široko zanimanje za javna vprašanja v emigraciji.

— **DEKLIŠKI PEVSKI ZBOR** iz Castelarja je v nedeljo 14. julija priredil v dvorani Slovenske hiše koncert v dobrodelne namene. Zbor 35 deklet se je tokrat prvič predstavil širšemu občinstvu pod vodstvom dirigentke ge. *Marije Fink Geržiničeve*. V prvem delu je zapel najprej šopek narodnih pesmi *Matije Tomca*, H. *Volariča Divja Rožica*, *Koroške narodne* v harmonizaciji C. *Preglja* ter *Stanka Premrla Zdravico*. V drugem delu pa: *Ciril Pregelj Mamica moja*, odpusti mi, *Matije Tomca Belo jutro*, *Alojzija Geržiniča Zarja*, *Matije Tomca Otroci rajajo*, *Brede Šček Medved z medom* in *Lastovico* v harmonizaciji J. *Málata*. — Zbor je presenetil s svojo šolanostjo, vestnostjo v podrobnostih in jasno uglašenostjo. Dirigentki in izvajavkam moramo biti hvaležni za poslanstvo, ki ga s tem med nami uvajajo upajoč na še večji zajem in razmah na polju, nam vsem tako blizu pri srcu. Opažen je bil tudi dosleden napor za kvalitetno naštudiranost ter višino sporeda.

— Na proslavi desetletnice Slovenskega srednješolskega tečaja je govoril tudi maturant g. *Jože Dobovšek ml.* in med drugim izvajal: „Lepo in globoko nas učite, vendar vas nekaj prav lepo prosimo: Želimo ter potrebujemo še posebno našo narodno politično zvelo, ona naj nas poučuje konkretno in delavno ljubezen do domovine. V našem sedanjem materialističnem svetu čutimo, da je potrebna narodna vzgoja za vzdrževanje naše Slovenije v zdomstvu. Gospodje: *narodnost in politika sta osnova naših političnih, ekonomskih in socialnih idealov*. Če pa v teh idealih ni enotnih pogledov, ni možen obstoj naroda. Ta občutek je nujno vcepiti v mladino, rojeno v zdomstvu, kajti odgovornost za vodstvo našega naroda bo padla na naše rame. Če slovenska narodnost ne bo utrjena v naših srcih, v naših mislih in v naših dejanjih, potem ne bomo uspeli v našem idealu, to je v naši bodočnosti, ki je ohranjati naše slovensko bistvo...“

POLOŽAJ SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA OB STOLETNICI

Radijska in televizijska postaja v Ljubljani je priredila intervju z direktorjem ljubljanske Drame *Bojanom Stihom*. Ob stoletnici Slovenskega Dramatičnega društva je eden glavnih funkcionarjev slovenskega teatra podal misli o sedanjem stanju slovenske gledališke umetnosti in sicer je imel intervju zanimiv sodoben naslov; *Denar in ideja*. Pri tem se je dotaknil danes tudi emigraciji aktualnega vprašanja avtonomije slovenskih kulturnih delavcev. Takoj ob začetku je vdrl v središče sodobne kulturne problematike:

„Zadovoljivo rešitev finančno-materialnih problemov slovenskih gledališ vidim predvsem v novi kulturni politiki naše družbe. Prepričan sem namreč da že vrsto let *pogrešamo jasnih kulturno političnih načel in načrtov!* (Pod črtavanja so ur. Gl.) Pozabili smo, da *oblikujejo nacionalno in družbeno zavest in samozavest v prvi vrsti kultura, umetnost in znanost*, Tisto, kar smo, smo zaradi svojega jezika, umetniškega duha in kulturne vednosti o samemu sebi. Prav v tem širokem procesu narodnega in družbenega osveščanja ima gledališče in redni pomen. Ko s finančnimi sredstvi omejujemo programsko in umetniško dejavnost naših gledališč, vedoma odpravimo iz pozornosti visoko funkcijo dragocenega umetniškega vpliva, kajti gledališče ni mehanično poustvarjanje tekstov marveč živo doživetje, rojstvo. *Slovenska nacionalna skupnost bo morala postaviti trdna načela o kulturni politiki in ta načela podpreti z realnimi sredstvi*. Gre tedaj zato, ali želimo praznega in votlega človeka ali pa človeka, ki bo duhovno in moralno občutljiv za svoj čas in svoje delo.

Nikoli ne bomo nehali ponavljati, da gledališče ne živi in ne ustvarja same zase, temveč da se s svojim programom in stilnimi interpretacijami stalno sooča z gledalcem... Zato vsaj osebno mislim, da mora biti gledališče *svoboden umetniški organizem*, katerega delo *ne omrtvičuje pravilniki, predpisi in toge sheme*, ki so vedno izraz jalovih kompromisov. Gledališče mora biti programsko odprto, pogumno, sodobno, iti mora v stalne spopade znotraj samega sebe, ne sme s prestrašiti spopadov s kritiko in publiko. *Gnila sozvočja in narcisovstvo vodijo puščavo*. Gledališče ne sme nikoli obmirovati in ko je odkrita ena možnost, mora bojevati takoj za odkritje druge, nove možnosti. Če smo kaj v preteklih letih dosegli, potem smo to dosegli samo zategadelj, ker nismo želeli mirovati. *Navzočnost v kulturnem prostoru mora biti polemična, pogumna in novotarska*... V načrtno organizirane falange pa ne verujem, niti ne verujem v občasnne mecene, ki bi z milijoni ali milodari obdarovali gledališče. *Gledališče ne potre*

ZADNJI OPOMIN SOLŽENICINU

„Literaturna *Gazeta*“, uradno glasilo Zveze pisateljev Sovjetske unije, je 26. junija objavila hudo obtožnico zoper Aleksandra Solženicina, ki so ji avtorji najvišji funkcionarji v administraciji slovsstva. Zolčni artikel sicer priznava pisatelju dobre lastnosti in spominja na to, da je bil med vojsko odlikovan. Takoj pa prida, da je bil potem obsojen zaradi „protisovjetskih dejavnosti“, pri čemer pa zamolči, da se je to zgodilo pod Stalinom, ki je o njega žrtvava časopis vedel nekaj časa toliko povedati. Solženicinu dalje očita, da se ne udeležuje življenja v pisateljski zvezi, da je raje „izbral drugo pot, pot napadov zoper načela, ki so zapisana v ustavi zveze in ki bi jih moral izpolnjevati“.

Vnovič omenja znano pismo, ki je je poslal četrtemu kongresu pisateljev zoper cenzuro. Potem pa trdi, da so zaseženi Solženicinovi rokopisi predvsem sramotilna obrekovanja sovjetskega življenja. Posebej cika na „Gostijo zmagoslavcev“, ki za oder kaže v mučni luči oficirje rdeče armade. Toda to igro je avtor sam umaknil. So jo pa v pisateljski zvezi obravnavali že novembra, ko je Solženicinu predložil, da se objavi „Oddelek za rakave bolnike“. Tedaj naj bi Solženicinu dal vedeti, da bo izšel v zamejstvo, če ne bo mogel v domovini, čeprav so ga literaturni funkcionarji opozorili, da nje-

gova dela izkorišča sovražna propaganda. Časopis omenja, da je za objavo „Oddeleka“ pisal Zvezi kritik Kaverin, ki ni v dobrih odnosih z režimom, „pozabili pa omeniti, da sta se za objavo zavzel tudi pesnik Tvardovski in pisatelj Konstantin Simonov, ki sta splošno priznana.“ Artikel je zadnji opomin Solženicinu. „Pisatelj Solženicinu bi mogel dati vse svoje literarne sposobnosti domovini in ne biti zlohoten do nje. To bi on mogoče toda tega ni hotel. Taka je grenka resnica. Ako hoče Solženicinu ven iz te slepe ulice, je odvisno predvsem od njegove Slovsstvena prihodnost Solženicina je tako v nevarnosti. Eden izmed sprednjih ruskih prvih pisateljev nima možnosti da ga tiskajo v domovini. Kazen neuklonljivim!

„RAZŠIRJEN DVOR“

Češki pisatelj Jan Prohazka, ki je bil že tarča napadov sovjetskega tiska, je junjski številki revije *My 68* spremembil v češkoslovaški ocenil tako: „Izboljšanje našega sistema je v tem, da nam na mestu ozkega kraljevskega dvora vladarji sedaj razširjen kraljevski dvor. Zaradi bolj spretnih metod se celo kdaj zdi, da se vladamo sami sebe. Vsekakor se zaenkrat ni veliko spremenilo, toda vse je postalo bolj zajemljivo.“

V kritiki preteklosti poudarja, da je bila „največja nemoralnost“ režima

24. avgusta 1968

Večer s Claudelom

Ob stoletnici pesnikovega rojstva

Ruda Jurčec in France Papež kot komentatorja Claudelovega dela in njegovih stikov s Slovenci

Nataša Smersujeva in Nikolaj Jeločnik v igri Claudelovh pesniških in dramskih stvaritev

7. septembra 1968

Besede-besede-besede

Koncert za igralca

Odrske variacije na temo svetovnih in slovenskih dramatikov

Zamiselj, libreto in igranje
Nikolaj JeločnikScenografija
arh. Jure VombergarOba večera bosta v Slovenski hiši,
prvi v mali, drugi v veliki dvorani.

— Francoski knjižni trg so že presenetile tri knjige o Majski revoluciji 1968, kakor so že začeli za zgodovino označevati anarhijo in socialne nemire na Sorboni razni zgodovinarji in publicisti. Dva med njimi sta bivša predsednika vlade in nekoč de Gaulle sodelavca: Georges Bidault in Pierre Mendes-France. Nekaj let sta bila nosilca režima takozvane četrte republike. Bidault knjige ni sam napisal, pač je napisana v obliki intervjujev s publicistom Guyjem Ribeaudom. Že naslov je izzivalen: Le Point - Pika na i. Bidaultu se pozna, da je živel več let v prostovoljnem izgnanstvu v Braziliji in Belgiji, odkoder se je vrnil, ko so bili majski dogodki na višku. Zanj je de Gaulle črna pika in pravi: „... de Gaulle je mnogo hujši diktator od Lenina, kajti nad zahodno Evropo se je razlil sistem, kakor ga oče sovjetskega režima ni poznal in ne čutil.“ Bidault je prepričan, da je „danes v Franciji in Italiji več prepričanih komunistov kot v Rusiji.“ Bidault je tudi mnenja, da bo rusko krščanstvo, danes pod toliko pezo, s silnim pretresom prebudilo sedanje mlačno in že napol odpadlo krščanstvo v zapadni Evropi. Zelo je pa razočaran nad sorbonskimi študenti, ki so pripadniki krščanske smeri. Niso se znašli, ko niso znali izločiti vpliva komunistov in anarhistov. — Pierre Mendes-France pa analizira gospodarske posledice in računa na posledice v bodočnosti. Zato je knjigi dal naslov „Preparer l'avenir - pripravljamo bodočnost.“

— Festival Pop-glasbe v Rimu ni uspel. Organizirali so ga v svetovnem merilu. Čeprav dosežki tega festivala niso znani — zahodnonemška televizijska družba je odkupila vse pravice — pa je iz kritike očitno, da je festival doživel temeljit neuspeh. Organizatorji ki so poleg domačih pevcev angažirali goste iz ZD, Japonske, Francije, Anglije, Češke, Nemčije in Jugoslavije, so se oddahnili, ko je zahodnonemška televizijska družba odkupila pravice filmskih in tonskih posnetkov, kajti tako so si zagotovili kritje stroškov.

Nataša Smersujeva kot Antigona v Jeločnikovi uprizoritvi 1968

(Fotografiral je Jože Dobovšek ml.)

buje darov, marveč sredstva za delo in razvoj. Predvsem pa idej! Zakaj gledališče, ki je opustilo iskanje novih možnosti in novih odkritij, ne bosta rešila pred razpadom niti komuna, niti občina.

... Prav rad bi vedel, kakšna je tista pamet, ki je spoznala, da se da umetniško življenje in ustvarjanje lepo in varno obdelati v pravilnikih, statutih in pa predpisih. Kaj pa umetniška resnica, kaj pa umetniško doživetje in kaj naposled umetniška izpoved? Bomo tudi njih uklenili v predpise in statute? Ali bomo Aishilu, Molieru, Shakespearu, Čehovu, Cankarju natakneli uzde pravilnikov? Vidite, tu, v tem območju se skrivajo bistvena vprašanja! Če že pristopimo k novemu gledališkemu zakonu, potem moramo pristopiti k temu delu z jasno zavestjo, da je umetnost edino področje človeškega duha in dejavnosti, ki ju ni mogoče paralizirati s paragrafi... nikoli še nismo doživeli, da bi nam pravilniki in predpisi odgovorili na vprašanje, kako naj ustvarimo umetniško predstavo. Bojim se, da smo... pozabili, da je prav umetnost tista, ki človeka osvobaja in ga rešuje pred shemami in paragrafi. Samo tisti zakon je dober, ki razglašča načela svobode, boj za kvaliteto, prizadevanje za izpoved in za odkritje novih, dosedaj nam še neznanih možnosti.“

tem, da niso samo država, temveč tudi delavnice, tovarne, šola, policija, armada imele na čelu mož kakor je treba. Meni pa, da „se je dogodil nek napredek na tem področju“.

Jan Prohazkov sklep se glasi: „Če bi moral v povzetku izraziti naš položaj, bi dejal, da še nismo nehali iti proti prepadu, toda da na srečo gremo tja nekoliko bolj počasi.“

POGUM IZ KIJEVA

V Londonu so ukrajinski književniki objavili konec junija knjigo „Internacionalizem ali rusifikacija“, ki jo je napisal sedemintridesetletni kritik Ivan Džjubba, kateri živi v Kijevu. Izdajatelji niso hoteli povedati, kako je rokopis prišel do njih. Knjiga ostro obsoja policijsko zatiranje ukrajinskega življa v Ukrajini. Ugotavlja pa, da odpor vedno bolj raste.

DESET NAJBOLJŠIH KNJIG

Naši razgledi (25. 5. 1968.) objavljajo pregled deset trenutno v Sloveniji najbolj iskanih knjig. Na prvem mestu je Borisa Pasternaka roman „Doktor Živago“ v izdaji Cankarjeve založbe. V enem mesecu je bilo prodanih 833 izvodov. Na drugem mestu je Dumasov roman „Grof Monte Cristo“ v izdaji založbe Obzorja: v prvem mesecu so prodali 160 izvodov. Založba Komunist je

izdala M. Kerševana knjigo „Ateisti in religija danes“; v dveh mesecih so prodali 140 izvodov. Državna založba Slovenije je izdala de Gaullevo Vojne spomine; v dveh mesecih so prodali 119 izvodov.

PISATELJ V NEVARNOSTI

Uredništvo ruske zdomske revije „Griani“ je dobilo junija iz Rusije sporočilo, da je v nevarnosti življenje hudo bolnega Jurija Galanskova, ki je bil januarja obsojen na sedem let prisilnega dela. Galanov ima čir na želodcu in je v skoraj obupnem stanju, ker ni deležen potrebne zdravniške nege.

— Pri ljubljanski založbi Borec bodo izšli spomini Frančka Majcna, ki je bil nekoč pripadnik Kocbekove skupine v Osvobodilni fronti. Kasneje se je od nje galo oddaljil in se pridružil stalinistom ter moral zato po sporu s fominformom v letu 1948 pobegniti v Budimpešto, odkoder je nadaljeval borbo proti titovski režimu zlasti po oddajah madžarskega radija, kjer je vodil oddaje v slovensčini. Po dogodkih v letu 1956 pa je prišel v roke titovski policiji in bil nekaj let zaprt in poslan v prevzgojno taborišče. Po prestani kazni in prestalem pranju možganov je spoznal svoje zmote in se priključil sedanjim oblastnikom v Sloveniji.

Partija v Sloveniji je po študentovskih nemirih odkrila „neka družbenopolitična in idejna vprašanja kulture, prosvete in znanosti“ in jih obravnavala na seji CKSK Slovenije 28. junija. Kot že dva „predkongresna“ plenuma velja tudi ta seja za pripravo na prihodnji kongres SK Slovenije.

Sejo je vodil predsednik komisije za kulturo, prosveto in znanost, neki Ivan Tavčar. Trdil je, da so vsi kulturni delavci, komunisti in nekomunisti, hvaležni partiji, ker se je spet začela zanimati za kulturo. Bili so namreč prepričani, da je partija brez odnosa do kulture in da v zvezi z kulturo reagira samo ob raznih incidentih. Ivan Tavčar je priznal, da je bil SK (Savez, ker je vsejugoslovanska organizacija) doslej v nekem smislu res odsoten iz kulturnega dogajanja. To pa zato, ker se je odrekel oblasti, do sedaj pa ni znal oblikovati nove kulturne politike, ki naj bi ustrezala njegovi novi vlogi, ki ji je samoupravljanje osnovno izhodišče.

Potem se je ta Ivan Tavčar poskušal v smernicah za novo kulturno politiko. Trdil je, da je reforma v kulturi, všteti znanost in prosveto, odvisna i od kulturnih delavcev i od „neposrednih proizvajavcev“ v gospodarstvu. Poudaril pa je, da je odločilen družbeni položaj „neposrednih proizvajavcev“, oziroma večji vpliv delavnega človeka (beri partije) na vse tokove v družbi.

Pojmovati odnos SK do kulture kot odnos politike do kulture postavlja partijo z atributom oblasti. To stališče je sedaj (ko smo v eri samoupravljanja) nevzdržno. Zato je sedaj osnovno vprašanje, kako doseči, da idejna akcija komunistov ne bo defenzivna, da se ne bo omejevala zgolj na izgred, temveč bo sama „kreativni faktor v kulturi“.

Marija Zupančič je govorila o nujni enotnosti v zagotavljanju sredstev za šolstvo. Poudarila je, da se materialno stanje šolstva iz leta v leto slabša. Zaradi tega se razprave kulturnih delavcev izčrpavajo v diskusijah o osebnih dogodkih. Šole skrivajo druga drugi prejemke svojih učiteljev. Slab učitelj v bogatejši občini je bolje plačan kot dober učitelj v revnejši.

Mitja Rotovnik je ugotovil, da izdajanje revij in časopisov v Sloveniji ne ustreza realnim potrebam mladih intelektualcev. Kot primer, kako revije izgubljajo svojo prvotno fiziognomijo, je navajal „Probleme“, ki jih izdaja Mladinska zveza Slovenije in univerzitetni odbor zveze visokošolcev v Ljubljani.

S študentovskimi nemiri se je ukvarjal Stane Dolenc, ki jim je našel tri vire: družbene anomalije, na univerzo neposredno vezane probleme in nerešene materialne probleme študentov. Glede prvih je trdil, da se je sicer marsikaj sklenilo in proklamiralo, da je pa praksa od sile počasna. K drugi točki je ugotovil, da od sredstev, ki jih dobi univerza v Ljubljani 80 odstotkov odpade na osebne prejemke, samo 20 odstotkov ostane za vse druge izdatke. Pri tem pa osebni dohodki osebja na univerzi zaostajajo za dohodki oseb, ki so z istimi kvalifikacijami zaposlene v drugih dejavnostih.

Kardeljeva preparandijska pogruntavščina vesoljnega samoupravljanja je v temeljih spravila v nevarnost slovensko kulturo, potisnila je pa celo partijo v slepo ulico. K takim „uspehom“ se na Zapadu vzklikne: Gospodje, demisijo!

SRBSKA IN HRVAŠKA LITERATURA OB NEMIRIH

Belgrajski časopis „Književne novine“ je 8. junija priobčil dokumentarno število o študentovskih nemirih v Beogradu. Tudi izjava srbskih pisateljev, ki so 5. junija na „izrednem plenumu“ svoje zveze izrazili svojo solidarnost s študenti. Na sestanku je bilo tudi zastopstvo „rdeče univerze“. Več srbskih literatov se je aktivno udeleževalo demonstracij, mladi pesnik Todorović je zložil Univerzitetni marš, kjer je refren vzeti iz Majakovskega Levičarskega marša.

V Zagrebu je pisateljska zveza imela svoj sestanek dva dneva za Beogradom. Izjavila je svoje zaupanje mladini, ki „jo navdihujejo najbolj plemenite težnje zgodovine naše dežele (sic!) in katera se zaveda izkustev sodobnega sveta.“ Izjava posebej protestira zoper „neko tehnokratno in birokratično pojmovanje kulture, ki se ima za neproduktivni sektor, zoper podcenjevanja kulturnih delavcev nasploh“. Zagrebški demonstranti so navdušeno pozdravljali pisatelje v revijo „Praksis“ in prebirali Krležine verze. Literarna revija „Razlog“ je zbrala dokumente v zvezi z demonstracijami in jih dala že v tisk. Ni pa gotovo, če bodo izšli. Titov govor 8. junija je zelo pomiril študentske upornike. Toda Tito je pozneje spremenil svoje zadržanje, kar kaže govor pred sindikati.

V ozračju nemirov so nekateri pisatelji začeli iskati „nova pota“ tudi svojemu ustvarjanju. V „Književnih novinah“ kritik Predrag Palavestra razpravlja: „Vkljub dosti pomembnim predelom svobode, ki jih je naša literatura osvojila v zadnjih dvajsetih letih, je bila vendarle prisiljena iskati novih rešitev, da bi izšla iz kroga čistega esteticizma, ki se je zadnje čase vanj zatekla.“ „S tem, da so v svojih delih opuščali socialne reference, so si pisatelji prizadevali ohraniti pridobljeno svobodo z pasivno rezistenco spričo protislovij naše dobe.“ „Kvalitativna transformacija literarne akcije gre od nevturalnega esteticizma v smer kritičnega realizma.“

— Zagrebško gledališče je dalo na oder Krležovo dramsko legendo Adam in Eva in sicer v baletni preustvaritvi na glasbo Bombardellija. Komponist je krenil čisto po svoje in si izbral za motto: „Smrt je... samo konec umiranja!“ Kritika pa je potem ugotovila, da avtor gotovo ni pomislil, da bo njegova baletna interpretacija dokaz ravno nasprotnega. Cel glasbeni part je namreč ritmično obseden. Predvsem ne gre za pojmovanje, kjer naj dur pomeni veselje, mol pa žalost. Nekateri motivi so namreč odeti v sladkobne harmonije, plesne napeve s folklornim prizvokom in občasne stereotipne zvočne kombinacije v orkestru. Podan je groteskni kontrast s ciljem dosegati posebne učinke. Vendar je bila celotna glasba na vso moč stilna. Partitura pa priča, da je Bombardelli umetnik, ki svojo zamisel izvaja zelo dosledno in uporablja tudi rafinirana sredstva glasbenega iskanja. Glasbena govornica sicer ni nova, tudi izrazito moderna ni, skladatelj je tenkočutno orisal ozračje, ki se v njem drama odvija. Odrsko dogajanje in glasba sta si podajala roko, se dopolnjevala, to je pa skoraj največ, kar od te glasbene zvrsti terjamo. Tako so se izražali nekateri zagrebški kritiki.

— Društvo slovenskih glasbenikov ima Koncertni atelje, kjer je bil konec maja zadnji koncert v sezoni. Pel je tenorist Mitja Gregorač, pri klavirju sta ga pa spremljala Marijan Lipovšek in Pavel Šivic. Kot je ob teh prireditvah že običaj, je hkrati razstavljal svoje grafike Bogdan Borčić. Kritika je koncert ugodno sprejela in poudarila, da je solist izvajal izključno kompozicije domačih avtorjev, kar je pogumno dejanje, ki si ga more privoščiti samo pevec z izrednimi kvalitetami. Primož Kuret je v Delu zapisal, da je Gregorač danes na višku glasovne moči in oblikovalne sposobnosti. Na sporedu so bile kompozicije Marijana Kozine, Marjana Lipovška, Vladimirja Lovca in Pavla Šivica.

— Izak Babelj, sloviti pisatelj iz dobe po oktobrski revoluciji, a likvidiran po Stalinu v koncentracijskem taborišču v Sibiriji, je revolucijo 1917 podal v zbirki novel z naslovom „Rdeča konjenica“. Ko so po Stalinovi smrti pisatelja Babelja rehabilitirali, so smele novele spet iziti. Prav kmalu so novele dramatisirali in jih uprizarjali v Moskvi in tujini. Najboljše pa so bile dramatisacije v Pragi in Varšavi. V maju pa so priredbo Babeljevih novel podali tudi na odru gledališča „Teater itd.“ v Zagrebu.

— Nekaj umetnikov iz Most pri Ljubljani je nedavno uporabilo kapelo v gradu Codellijev za razstavo svojih umetnin. Ob tej priložnosti se je v tisku začela debata o tem, kako staro baročno kapelo spremeniti v stalno umetnostno galerijo. Kakor znano je kapelo poslikal slikar Jelovšek in njegove freske so pred letom dni restavrirali. Ostali del kapele pa je bil prav žalosten: okna in oltarji so razpadali. Zato sedaj razni slovenski kulturni delavci predlagajo, naj bi se svetišče restavriralo, seveda ne v sakralne namene; s starinami vred naj služi za muzej, ostale stene in ves prostor pa za stalno Jelovškovo umetnostno galerijo.

— Slovenija še danes nima Atlasa Slovenije, ugotavljajo nekateri ljubljanski listi. Kritično dodajajo, da sta v Evropi samo še dve državi, ki sta s tem v zamudi in sicer Irska in Albanija.

V govoru na kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije 26. junija je Tito najprej našteval vrsto „negativnih pojavov“ v javnem življenju. Trdil je, da se dežela nahaja na preobratu svoje zgodovine. Čeprav so „rezultati dovolj pozitivni“, vendar reforma iz 1965 še ni dala svojih sadov. Nasprotno: produkcija je v stagnaciji, izvozna in uvozna politika ni dobra, zaloge blaga v skladiščih se množijo, brezposelnost je dosegla nepredvidljiv obseg. Po Titovo bodo potrebni spet „administrativni“ ukrepi. Obsodil je razlike v plačah in nove „kapitalistične, ki njih apetit raste v geometričnih proporcijah“.

Pomemben del govora je obravnaval manifestacije študentov. Kot krivce nemirov je Tito označil profesorje, posebno filozofe, ki naj bi bili organizatorji tega gibanja. Ti naj bi skupaj z „dogmatičnimi elementi“ (alias rankovičevci) povzročili kaos in poskušali „formirati na univerzi od Zveze komunistov neodvisno gibanje, zarodek večstranskega sistema.“

Vzkliknil je: „Za te ljudi je vloga, ki gre delavskemu razredu, preživel pojem. Zveza komunistov zanje nima nobenega pomena. Po njihovo je treba povzdigniti tehnokra-

te na piedestal, da bi komandirali s svojo čarodejno palčico. Iz vseh teh razlogov za te ljudi ni več mesta na univerzi.“ Obtožil je tudi neke socialistične dežele, ki kritizirajo jugoslovanski sistem samouprave in terjali, naj ga „puste v miru“.

Partija je takoj organizirala izražanje soglasja s Titom. Partijska organizacija na pravni fakulteti v Zagrebu je že isti dan brzojavila Titu, hkrati pa terjala, da „se odločno razčisti z vsemi, ki nastopajo v imenu SK in samoupravljanja, praktično pa so njega nasprotniki. Posebno s tistimi, ki so pri Praxis in pri Razlogu.“ Vendar se je tega sestanka udeležilo (po Vjesniku 28. 6.) vsega skupaj 70 študentov in profesorjev. Praktično se je „čistka“ začela že pred Titovim govorom. Dne 8. 6. je univerzitetni komite izključil iz partije prof. dr. Gaja Petrovića. Toda organizacija partije na filozofski fakulteti ni mogla uspeti, da bi se stanek, ki naj bi izključitev potrdil, dosegel kvorum. Tudi konferenca SK na fakulteti političnih znanosti, ki je obravnavala izključitev prof. dr. Žarka Vidovića, je bila pretrgana. Režimu vdani komunisti so se na vseh sestankih sklicevali na Titovo in drugih voditeljev oceno revije Praxis.

KOEKSISTENCA POD IDEOLOGIJO

Komunistična stranka po svojem bistvu ne more nehati zahtevati obveznosti svoje ideologije in prav tako ne more nehati te zahteve realno-politično uveljavljati. Leninova storitev v zgodovini marksizma je ravno v tem, da je uresničenje revolucionarne utopije navezal na uveljavljenje partijskega vodstva, ki se ima za avantgardo socialnega napredka. Partija sicer more iskati pota prilagoditve na razmere, toda ne more se odreči svoji ideologiji in sicer kot družbo dejavno oblikujočih moči. Zatorej je partija vedno strogo odklanjala ideološko koeksistenco. Saj je nje gospodarstvo utemeljivo le iz nje ideologije. Ne gre pa pri odklanjanju ideološke koeksistence le za zavračanje teoretičnega konkordantizma (kakor radi mislijo razni površneži), marveč predvsem za vztrajanje na komunistični ideologiji kot oblikujočem faktorju konkretne zgodovinske danosti.

Tako partija ravna — in ne more ravnati drugače — tudi v prilagoditvah nasproti cerkvi v obliki „konkordatov“ in protokolov. Partija se ne more odreči temu, da bi ona ne določala meja dejavnosti, ki jih v teh dogovorih pripuša.

Zagrebski profesor sociologije in teorije države in prava, dr. Oleg Mandić, je 19. marca v veliki dvorani zagrebške pravne fakultete predaval o Cerkvi in naši družbi. Glede na protokol z 25. 6. 1966 je poudaril, da „obstajajo razločki v interpretacijah nekih terminov v protokolu“. Misli je na izraz „svobodno izvrševanje verskih opravil in verskih obredov“: „Mi smo mislili, da je ta dejavnost v soglasju z ustavo omejena v okviru cerkvene organizacije in

v okviru posvečenih stavb.“ Toda cerkev, po Mandiću, to določilo razlaga „mnogo širše, ekstenzivno“.

Oleg Mandić (rojen v Trstu 1909) je zaradi „osvobodilnih“ zaslug iz provincialnega advokata v Opatiji po vojski postal profesor na pravni fakulteti v Zagrebu. Partiji je pač manjkalo moči in pravna fakulteta v Zagrebu je bila izmed utrdb pravaštva (hrvaške državne misli). Toda služni duhovi vedno odsevajo misli gospodarjev. Tako tudi Mandić. Tudi v tolmačenju sodobnega dogajanja v cerkvi. Drugi vaticanum je po Mandićevem prikazu „vnesel globoke organizacijske in politične spremembe v katoliško cerkev“. Toda naslednik Janeza XXIII — spet po Mandiću — Pavel VI. je veliko manj na liniji koncila: „Vidi se, da bojevite ideje niso opuščene.“ To naj bi se poznalo tudi v Jugoslaviji, ki ji pripisuje Mandić posebno vlogo v vaticanski politiki: „Moj vtis je: katoliška cerkev je danes iz naše dežele naredila artilerijski poligon za preizkušanje svoje taktike nasproti socialističnim deželam.“

Politiko, ki prestopa mejo, vidijo komunisti tudi v srečanju kardinala Šeparja in patriarha Germana v Sremskih Karlovcih. Belgrajska Ekonomska politika je sredi maja prinesla članek „Država in cerkev ali komunisti in religija“, kjer je brati: „Zlasti po cerkvenem tisku se kaže zelo močna tendenca, da se verske skupnosti poistijo z nacijami, da se cerkev afirmira kot predstavnik nacije, ali da se neke rudimentizirane pretenzije nacionalizma ohranijo po cerkveni politiki.“ Pisec se seveda ni oziral na Slovenijo.

NT

V PRIPRAVI

MEDDOBJE X, 4 - 6

SEDMI KULTURNI VEČER

bo v soboto dne 3. avgusta ob pol osmih. Večer bo v okviru Zgodovinskega odseka in bo predaval č. g. dr. Filip Zakej o nekaterih novih problemih ob stoletnici Baragove smrti.

JUBILEJNA ZBIRKA trka na srce vseh, še posebej tistih, ki list prejema brezplačno že leta in leta. Prispevek znaša za Argentino 2.000 pesov, za inozemstvo pa 10 dolarjev.

— Darovanci bodo prejeli lepo spominsko darilo!

DUNAJSKI FESTIVAL

DUNAJSKI festival, z naslovom „Evropski komedijantje“, se je začel 18. maja in je trajal do 16. junija. Poleg dunajskih gledališč so sodelovale še gledališke skupine iz Moskve, Monakovega, Bukarešte in Milana. Pireditev vodi dunajska Družba prijateljev glasbe. — Dunajska filharmonija je pripravila pet koncertov pod vodstvom Otto Klempererja. Izvajali so Bachov 1. brandenburški koncert, Mozartovo 41. simfonijo, Haydnovo 101. simfonijo, Beethovenovi četrto in peto, Schubertovo osmo, Brucknerjevo peto, Mahlerjevo deveto, Richarda Straussa simfonično pesnitev Don Juan in Igorja Stravinskega balet Ognjeni ptič. — Koncerte Dunajskega simfoničnega orkestra je dirigiral ruski violinist David Ojstrah: štiri simfonične koncerte, Brahmsov Nemški requiem, pa istega skladatelja koncert za violino in oboester, dvojni koncert, pa 2. koncert za klavir in orkester. Isti orkester je izvajal tudi Verdijev Requiem, ki ga je dirigiral Claudio Abbad. Josef Klipps pa je dirigiral Haydnov oratorij Stvarjenje. Med pianisti so bili Wilhelm Backhaus, Jorg Demus, Pavel Badjura-Škoda, David in Igor Ojstrah in Skura Čerkaski. — Med komornimi skupinami so I Musici, Francoski Trio, Kvartet Weller in Dunajski baroč-

ni ansambel. — Dunajska opera je nudila 18 različnih del svojega „železnega repertoarja“, Ljudska opera pa 18 operet. — Iz Berlina je prišla v goste Državna opera s krstno predstavo Paul Dessaujeve opere „Puntila“, po dramu B. Brechta. Balet je izvajal Darius Milhauda „Stvarjenje sveta“, „Skušnjave sv. Antona“ na glasbo Wernerja Egka, in „Sedem malomeščanskih naglavnih gréhov“ na glasbo Kurta Weilla.

— Bolgarsko mesto Dimitrovgrad je priredilo festival Bolgarov, ki žive v Jugoslaviji. Nastop je zajemal folkloro, odprli pa so tudi posebno umetnostno razstavo. Ni pa znano, če Bolgari niso ob tej priložnosti iz Jugoslavije došlih Makedoncev proglasili za Bolgare...

— Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je izšel slovenski prevod slovitega Boris Pasternakovega romana Doktor Živago. Založba je računala na velik odziv, zato je delo izdala v zbirki „100 Romanov“, v ceneni žepni obliki, vendar v dveh knjigah. Založba pravi, da je delo pred desetimi leti izzvalo mnogo prahu, ker je najprej izšlo v Italiji, toda „zdaj je vihar mimo“ in pred nami „je ena največjih svetovnih umetnin“. Roman je odlično poslovenil Janko Moder.

KONFEDERACIJA — "NAŠA" ALTERNATIVA ... ?

Slovensko politično življenje se je v emigraciji vidno razgibalo ob debati, ali naj bo Slovenija samostojna slovenska država ali pa naj postane del konfederativno preurejene Jugoslavije. Nekateri bivši zagovorniki neodvisne in samostojne slovenske države smatrajo sedaj, češ da naj bo Slovenija za lastno državnost le tedaj, ako se predlog o Jugoslaviji kot konfederativno urejeni državi ne bi sprejel; ponekod beremo celo izraz „pogodbena konfederacija“. Slovenska težnja po neodvisni samostojni državi bi naj bila baje samo grožnja slovenske politike za slučaj, če Belgrad konfederacije ne bi sprejel. Razpravljanje o takih načrtih za „pogodbeno konfederacijo“ se veže na nek v demokracijo strmeč evolucionizem komunizma v domovini, in v emigraciji bi se Slovenci morali enako navdušiti za podobno „razvojno aktivnost“, če bi hoteli ostati skladni z naprednostjo, ugotovljeno v raznih komunističnih sateističnih državah.

Svet je res v silnem razvoju, evolucija nas prehiteva na vseh poljih, vendar je več kot čudno, če kdo odkriva sledove komunistične evolucije petdeset let po oktobrski revoluciji ali pa več kot po dvajsetih letih komunističnega „evolucionizma“ v Jugoslaviji. Morda so nekateri dosežki v Sovjetski zvezi — pa tudi v Jugoslaviji — dokaz tehničnega ali celo socialnega napredka, vendar bi bilo več kot nepredvidno takšne pridobitve tolmačiti s približevanjem kaki modernejši interpretaciji demokracije. Če komunizem res kje evolucionira, tedaj nikakor ne v demokratskem smislu; razvija se samo toliko, kolikor odgovarja njegovi taktiki zavladaanja nad vsem svetom kot monoliški, diktatorski in imperialistični sistem. Vse od oktobrske revolucije komunizem obljublja in uvaja socialni napredek, toda nikdar se ne bo kot demokratski uveljavil tisti sistem, ki terja, da morajo državljani pozabiti na svobodo za kos kruha, ki jim ga partijska diktatura reže. Vendar se celo med nekaterimi opozicionalnimi intelektualci v Jugoslaviji in drugod, posebej še na Poljskem, izdajajo neke vrste „čeki in blanco“, češ da je treba dopustiti, naj se možnost „aktivne evolucije“ izërpa do konca, kajti na koncu reform bo komunizem le moral pristati na „dualizem“ kot uvod v demokracijo. Pravijo, da se namenoma začasno odreka svobodi zaradi te alternative. Pri nas bi to pomenilo, da verujemo v „pogodbeno konfederacijo“ po razgovorih ali pogajanjih s sedanjimi nosivci sistema.

Jugoslavija pa je tudi pod komunisti samo zemljepisni pojem. Titova Jugoslavija ni jugoslovanska socialistična republika, ampak Federalna socialistična republika Jugoslavija, ki se more temu zemljepisnemu imenu odreči, če bi se v Srednji Evropi ali v Evropi zgradila kozmopolitska socialistična skupnost, kjer bi se narodnostna individualnost popolnoma zbrisala. In to je končni cilj marksizma-leninizma, ne pa podelitev demokratskih pravic narodom. V novi verziji sedanje jugoslovanske ustave ni več določbe o pravicah posameznih republik do odcepitve. Kakor ni več tega načela o samodločitvi narodov, tako je tudi nemogoče govoriti o tem, da bi Jugoslavija mogla kdaj biti demokratska država. Ali se more zgraditi zdravo demokratsko ravnovesje med narodi v državi, kjer poleg Slovencev bivajo še Hrvati, Srbi, Makedonci, šiptarji, kjer bi moralo živeti brez trenja in brez vladnega izrabljanja v pravem miru vsaj troje religij, kjer se bore za pravo svobodo kulturnega ustvarjanja vsaj tri ali štiri kulture... Ali je možno računati na zdravo politično razravnava v svetu, kjer se spodnašata v umevanju pravnih

SPOMIN NA JUDENBURG

— Publicist Lojze Ude je v Naših Razgledih (25. maja 1968) ob petdesetletnici dogodkov v Judenburgu, kjer so se uprli slovenski vojski, napisal pregleden članek o vzrokih tedanjega upora v avstro-ogrski vojski in o interpelaciji Jugoslovanskega duha, ko je klub pod vodstvom doktorja Korošca protestiral proti smrtni obsodbi in eksekuciji slovenskih voditeljev upora. Ude je poiskal v dunajskih virih vse podatke o interpelaciji

in dovolj objektivno navaja, kaj je klub storil za rešitev slovenskih življenj. Vsebinska interpelacije pa je pokazala, kako daleč je že segel razvoj po Majniški deklaraciji, ko se je že vidno bližal razpad monarhije. Vendar uredništvo NR ni opustilo uporabiti svojih uredniških pravic ter je za isto številko komunistični teoretik Dušan Kermauner napisal še dodatno zgodovinsko študijo, kako je gibanje podpiralo tudi delavsko socialdemokratsko uporno gibanje v bližnjih

— in tudi duhovnih — norm zapadni in bizantinski duhovni svet. Marksizem zamore v takem okviru zmagati le, ako vse te razlike nasilno zabriše. Titova zadnja ustava je to pred leti že začela, ko je ukinila iz ustave določbo o odcepitvi, sedanja „federativna“ ureditev s šestimi republikami pa je le začasna koncesija, strogo pod kontrolo partijskega centralizma in bodo „federacije“ ukinjene ob prvi ugodni priliki. Če bi belgrajski partijski centralizem prešel res kdaj v kako evolucijo v smeri konfederacije, bi pristal na pluralizem, pod katerim bi ugasnil. Neke vrste pluralizem je že dopuščal režim Aleksandrove Jugoslavije, vendar se je zrušil zaradi logične in čustvene nedoslednosti pri obravnavanju narodnostnega načela. Moč tega načela pretresa danes na zahodu Kanado in Belgijo, kjer je demokracija zadostno zasidrana, vendar pri obravnavanju nekaterih problemov brez moči. Demokracija se ne ustvarja od zgoraj, njeni temelji so v duhovnih globinah tistih narodov, ki si jo morajo samostojno izgraditi po ukazih svoje državljanske in človečanske svobodne zavesti in usmerjenosti.

Vero v evolucijo komunizma si nekateri krepe s pesimizmom, češ da je nemogoče misliti na možnost svetovnega konflikta ali uspešnost kakih državljanskih vojska ob naraščajočem atomskem oboroževanju in ob krepitvi komunističnega bloka tako v Evropi kakor tudi v Aziji. Morda daje nagel pogled na razvoj na zahodu upravičenost do takega determinističnega zadržanja, toda procesi proti intelektualcem v Rusiji in drugod po satelitskih državah kažejo, kakšna je vera tistih, ki ne verujejo in ne bodo verjeli v zatrtje idealov svobode. Če se v emigracijah ponekod pojavljajo defetistični tokovi, pa se v državah, okupiranih po komunističnem imperializmu, ohranja vera v propad tiranije — vemo, da v Sloveniji zro na emigracijo kot branik pravih vrednot slovenstva; nasilje jih je utrdilo in vemo, da si ne vedo razlagati obnašanja glasnikov neke razvojne aktivnosti v smislu neke konfederacije, dejansko koptulacije pred komunizmom v Belgradu.

Oktober 1918, torej pred petdeset leti, je bil doktor Korošec sprejet pri cesarju Karlu v Laxenburgu pri Dunaju. Cesar mu je predložil načrt za federativno ali celo konfederativno preureditev habsburške monarhije. Doktor Korošec mu je odgovoril: „*Maiestät, es ist zu spät - veličanstvo, prepozno je...*“, in nesrečni cesar je sklonil glavo nad mizo in začel jokati. Naslednji dan je Korošec odpoštoval v Švico in Pariz na razgovore o likvidaciji osemstoletnega imperija.

Belgrajski oblastniki morajo biti ob debati o taki ali drugačni konfederaciji kar zadovoljni. Predno so pristali na kakršnekoli, tudi najmanjše koncesije, se je obrnil veter njim v prid, saj so postali vsaj varuhi konkurzne mase in to v očeh enega dela ameriške diplomacije ni malo, ko je celo Kennan v tem smislu izdelal tezo, da je Titova Jugoslavija koristen „calculated risk“ za strategijo morebitne bodoče atomske vojne. Toda razvoj gre v drugo smer in bo naraščal, vodijo ga v komunističnih deželah intelektualci in akademska mladina v obrambi prave svobode za vse narode in vse človeštvo. Ti pa Moskvi in drugim že pišejo na steno: „Blizu je konec!“ Vsem glasnikom „razvojne aktivnosti“ pa doni prav od tam kot obsodba raznih trhljih načrtov o konfederaciji kot alternativni:

„... es ist zu spät - prepozno je...“